

Tóbiás László: Szakmai életutak az ifjúsági munkában: Wootsch Péter – I. rész¹

Wootsch Péter 1952-ben született Kolozsváron. Édesanyja a kiskunfélegyházi novíciaképzőben tanult, amikor a második bécsi döntés újra Magyarországhoz csatolta Kolozsvárt. Akkor a képző repatriált a növendékeivel együtt, vissza a városba, ahonnan a trianoni döntés nyomán költözött el. A háború idején a novíciákat a kórházba rendelték. A front közeledtével már a vasúti járműjavító vezetőjét, Wootsch Péter apját is fenyegette a besorozás veszélye, ez elől egy orvos barátja a kórházban rejtegette. Ott találkoztak Wootsch Péter – és 1945-ben született bátyja – szülei.

A kolozsvári gyerekek magyar közegben teltek: magyar iskolába járt, magyarul beszéltek a velük egy házban élő zsidó és román családok tagjaival, így játszottak együtt a gyerekek is. Wootsch Péter ezt természetes együttélésnek és nem interkulturális helyzetként értelmezi.

A szülők válása után – családi tanácsra – az édesanya fiaival Budapestre költözött Wootsch Péter második általános iskolai éve őszén. A Práter utcai általános iskolai osztályfőnöke rábeszelésére engedte édesanyja a Széchenyi-gimnáziumba kisebbik fiát. Wootsch Péter második korában lett az osztály KISZ-titkára. Harmadikos korától az iskola KISZ-titkára volt, így tagjává vált a kerületi Ifjúsági Tanácsnak, és családjuk szociális helyzetére is tekintettel az ELTE Studium Generale egyetemi felvételre felkészítő programja kedvezményezettje lett. A két összekapcsolódó kört egyetemisták, fiatal diplomások irányították. Elsődlegesen közösségi ifjúsági munkát végeztek a gimnazistákkal, illetve segítettek őket felkészülni az értelmiségivé válásra. Az egykori egyetemisták és gimnazisták magánéletük későbbi szakaszaira is közösséget alkottak, karrierjükben is támogatták egymást. A közösségi tapasztalat alapján a népművelés szakot célozta meg Wootsch Péter. A politikai szálát nem tartja erősnek és semmiképpen nem doktrinernek abban az egyetemisták irányította KISZ-es közegben. Soha nem volt párttag. Az első sikertelen felvételit követően nyomdai szakmunkásiskolát végzett, betűszedő szakmunkásként szabadult. Az Athenaeum Nyomdában dolgozva levelező tagozaton végezte el az ELTE népművelés–magyar szakát. Jeles tanárai közül Heleszta Sándor, B. Gelencsér Katalin, Maróthy Andor, Bujdosó Dezső a közösségi művelődés és felnőttnevelés, Király Jenő a filmesztétika irányába terelgette érdeklődését. Diáktársai közül például Újfalusi Gábor futott be az ifjúsági munkához kötődő karriert, aki a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola Művelődési Háza, később az Almássy téri Művelődési Központ igazgatója volt, majd a Művelődési Intézetben amatőr rockzenekarok tehetséggyondozó programjaival volt alkotója az ifjúsági (kulturális) munkának. Keszthelyi Imre a táncházmozgalomban jeleskedik azóta is. Csoporttársa volt Csíkvári Gábor irodalomtudós, Cserje Zsuzsa színházcsináló, Kiss Pál István, a szekszárdi Babits Művelődési Központ igazgatója.

¹ Az ifjúsági munkásokkal készített szakmai életútinterjú-sorozat bevezető tanulmánya folyóiratunk 2019. évi 1. számában jelent meg.

A Kossuth Nyomda KISZ-klubjának vezetése volt az első állása az ifjúsági munka területén. Ez és a Nyomdaipari Szakszervezet Művelődési Házában végzett tevékenységei is az ifjúsági célcsoportú közművelődésbe sorolhatóak.

Gimnazistakori barátja, Váradi János villamosmérnök – aki akkor a Műegyetem KISZ-titkára volt – hívta meg a BME Közművelődési Titkársága vezetésére 1981-ben. A KISZ Bizottság alá rendelt titkárság dolgozói az egyetem közalkalmazottai voltak, művészeti csoportok, kollégiumi klubok vezetői, technikai és adminisztratív munkatársak. A KISZ-bizottság, annak a KISZ alkalmazásában állt vezetői tényleges irányítást nem nagyon gyakoroltak. A politikai rendőrség tisztjei időről időre jelentkeztek kérdéseikkel, esetenként rosszállásaikkal.

1986-ban létesült az Állami Ifjúsági és Sporthivatal, a korábbi sporthivatalt kiegészítve kormányzati ifjúsági feladatokat ellátó funkcióval. Az ifjúsági részleg négy területének egyike volt a kulturális osztály, melynek vezetésére a KISZ Központi Bizottsága kulturális osztálya korábbi vezetőjét, Harsányi Lászlót kérték fel, aki meghívta a csapatába 1987. január 1-jével Wootsch Pétert is. Az osztályvezető távozása után az osztály munkatársai megválaszthatták következő vezetőjüket. A szervezeti egység Wootsch Péter vezetésével néhány hónapra a Művelődési Minisztérium része volt, majd a Miniszterelnöki Hivatal Ifjúságpolitikai Titkárságaként működött, 1991 novemberében is, amikor Wootsch Pétert felmentették.

Ekkortól kezdve Wootsch Péter alapvetően párhuzamosan többféle tevékenységet végzett megbízási szerződések alapján, majd 1996-tól egyéni vállalkozóként – kivéve államtitkári kinevezésének időtartamát. Az egyik mindvégig ifjúsági képzői és szakértői tevékenység volt. 1991–98 között a Fidesz parlamenti frakciója szakértőjeként dolgozott, területei között mindig ott volt az ifjúságügy. Wootsch Péter volt a Fidesz Ifjúságpolitikai Kabinetje vezetője is ebben az időszakban.

Első kormánya megalakításakor, 1998-ban Orbán Viktor az Ifjúsági és Sportminisztérium megszervezésével bízta meg, mint a Stumpf István által vezetett Kancelláriaminisztérium politikai államtitkárát. 1999 januárjától közigazgatási államtitkára volt a felálló új minisztériumnak. 2000 januárjában hivatalából felmentették.

Ezt követően négy és fél évet dolgozott a Sziget Fesztivál stábjában szervezőként. Párhuzamosan újra végzett ifjúsági szakértői és képzői munkát. A Szigettől való távozása után ifjúsági tevékenységeit is fokozatosan felhagyta. 2015-ben megszüntette egyéni vállalkozását, 2017-ben nyugdíjba vonult.

2011–14 között Belgrádban éltek feleségével, a Budapesti Európai Ifjúsági Központ korábbi igazgatójával, Antje Rothemunddal, aki akkor az Európa Tanács belgrádi irodáját vezette, majd Strasbourgba költöztek, ahol felesége az Európa Tanács ifjúsági részlegének vezetője. (Ez európai szintű kulcspozíció, mivel a két szervezet közötti munkamegosztásban az EU elsősorban a finanszírozásra és a tagállamai ifjúsági ügyeire koncentrált, míg az elméleti, stratégiai és képzési munkát elsősorban az Európa Tanács viszi, a nagy európai térség 47 tagállama együttműködésében. Egyebek között évente két szakminiszteri tanácskozást szerveznek, fenntartják a strasbourgi és budapesti Európai Ifjúsági Központot.) Wootsch Péter tehát most már nyugdíjasként egykori kollégái, szakmai barátai és ismerősei közelében él. Magyar nyelvű blogjában rendre feltűnnek ifjúsági témák, szempontok. 67 évesen a Strasbourgi Egyetemen azon az interkulturális nyelvi szakon szerzett diplomát, amely eredeti céljaként a bevándorlókat segíti felkészülni franciaországi egyetemi tanulmányok végzésére.

'71-ben Európában második országgént (Finnország után) lett Magyarországon ifjúsági törvény, az 1971. évi IV. törvény, amely nagyon ellentmondásos, mert egyrészt van egy ideológiai része, egy indoktrinációs része, hogy a haza és kommunizmus hű fiait neveljük az ifjúsági munka segítségével és ehhez a KISZ volt az „élcsapat”. De ugyanakkor ennek van egy normatív része, aminek köszönhetően elkezdődött egyfajta fejlesztés, beruházás, az állami szerepvállaláshoz való közelítés, ami jó magyar szokás szerint következetlen volt és nem futotta ki a pályáját, de így épültek ifjúsági házak, nagyjából minden megyeszékhelyen, amikből néhány a mai napig meg is maradt. Ahol fiatalok vannak, ott legyenek bizonyos intézmények. Ez volt az az idő, amikor az ifjúságkutatás is egy fontos fordulathoz érkezett. Két szocialista ország volt akkoriban, ahol kialakulóban volt egyfajta nyugatos ifjúságkutatás, abból az egyik Magyarország. Ugyan nem értük utol a jugoszlávokat a produkciókkal, de a 70-es években, az ifjúsági törvény miatt szinte kötelezően elindult egyfajta ifjúságkutatási hullám. Megalakult például a KISZ Központi Bizottsága Ifjúságkutató csoportja, Pál Tamás, Diósi Pál, Soltész Anikó [...] Ha visszanezzük a dokumentumokat, akkor láthatjuk, hogy akkoriban már kapisgáltak kutatók bizonyos dolgokat. Huszár Tiborék voltak azok, akik a külföldi szakirodalomból fordítottak. Az első ifjúságkutatási kötet a francia és angolszász klasszikus szerzők fordításai, azok így váltak ismertté Magyarországon, és ezeket az egyetemi éveim alatt már megismerhettük.

Tanultam az egyetemen, miközben nyomdászként dolgoztam, és akkor kaptam egy ajánlatot: lennék-e a Kossuth Nyomda ifjúsági klubjának a vezetője? Ez egy főállás volt, és mivel én népművelést tanultam, ennél ideálisabb ajánlatot nem is lehetett elképzelni. A Balaton utcában volt egy pincehelyiség, az volt a Kossuth Nyomda KISZ-klubja, így hívták hivatalosan. Ez is az ifjúsági törvénynek köszönhető a létrejöttét egyébként. Ez egy csodajó dolog volt. A nyomdász srácok oda jártak kikapcsolódni. Volt sör, voltak előadások, táncmulatságok, filmklub, amit lehetett, csináltunk együtt. Ez a működés tartott egy évig, amikor kikért engem onnan a Gutenberg Művelődési Központ, és akkor ott voltam népművelő. Az a nyomdász szakszervezetnek volt a háza, és én ott egy klasszikus művelődési házbéli munkát végeztem, az ifjúsági klub az enyém volt, és én az ifjúsági munkával foglalkoztam más kötelező feladatok mellett (például nyugdíjas nótáestek szervezése). Nem volt egy jó hely, három év után otthagytam, nem éreztem jól magam. Közben befejeztem az egyetemet. A Ganz-MÁVAG Művelődési Központban húztam le egy évet, ahol már létezett a Rockklub, a későbbi Fekete Lyuk valamiféle előzménye.

Egyszer összeakadtam egy régi cimborával a VIII. kerületi Ifjúsági Tanácsból, Váradi Jánossal, aki a Vörösmarty-gimnáziumnak volt egykor a KISZ-titkára, így ismertük egymást, táboroztunk együtt, vezetőképzőkön ültünk egymás mellett, szimpatizáltunk egymással, jó haverság volt ez a dolog. Össze is jártunk. Hasonló történet volt az övék is, mint a mienk az akkori feleségemmel: gimnáziumi szerelem, abból házasság, gyerek, válás. Azt kérdezte tőlem Váradi János, hogy nem akarok-e a Budapesti Műszaki Egyetem Közművelődési Titkársága vezetője lenni? 1981-ben vagyunk már. Az volt a felállítás, hogy a KISZ-bizottság volt a felügyelője a Közművelődési Titkárságnak, ugyanakkor mi, a titkárság dolgozói, közalkalmazottak voltunk, tehát egyetemi dolgozók. A Közművelődési Titkárságnak akkoriban 36 dolgozója volt, a Szkéné Színház, filmklubok, hat nagy egyetemi kollégium, az R-Klub. Volt

egy pezsgő kulturális élet. Na, nyilvánvaló, hogy ez nem egy akármilyen kihívás! És én persze azt mondtam, hogy igen. Így aztán, szerintem, életem legjobb hét évét ott töltöttem el. Az ország legnagyobb egyeteme. 80-as évek. Hihetetlen pezsgés volt. Ami ennek a kulturális vonulatában érdekes: egy csomó alternatív kezdeményezésnek az otthona volt a Budapesti Műszaki Egyetem. [...] Akkor kezdte a működését az Európa Kiadó, Bercsényi Klub. [...] Voltak a társadalomtudományi körök. [...] Volt egy nagyon színes világ, ez a már nem és még nem állapotok között, amikor a széteső politikai rendszer miatt kinyíló résekbe a kultúra betört. És mivel az egyetem mindig is szabadabb levegőjű hely volt, mi ezt a pezsgést próbáltuk segíteni, animálni a magunk eszközeivel. Úgy gondoltam én mindig, hogy ez a közművelődésnek a feladata, a Közművelődési Titkárságnak meg pláne.

Én ott nagyon jól éreztem magam. Úgy érzem, hogy a kollégákkal is jól megvoltam, egy jó csapat voltunk, Regős János és az édesapja, Pál, a szkénés csapat, Vízny Miklós és Dékán János [...] 36 ember, akikkel még elég komoly színházi fesztiválok is rendeztünk az egyetemi terekben. (Mozgásszínház Fesztivál, Fintorontó stb.) No, és persze volt egy nagy felvonulás ezekben a terekben, találkozások Nádas Péterrel, a Muzsikás együttessel, Cseh Tamással, Müller Péter Sziámival vagy Menyhárt Jenővel [...] Ebben a helyzetben bizonyos vezetői tapasztalatokat is szereztem, azt hiszem. Ez egy jó szakmai állapot volt.

Egyszer csak megkeresett Harsányi László, aki korábban a KISZ Központi Bizottsága kulturális osztályának volt a vezetője, és ezt mondta nekem: megalakul az Állami Ifjúsági és Sporthivatal, és annak lesz egy kulturális osztálya, ő lesz a vezetője, és ő arra gondolt, hogy velem szeretne dolgozni. Akkor gondolkodtam a dolgon. Kiderült, hogy ez egy viszonylag kis osztály, de Kovács Erzsébet, Szabó András, Dobák Zsuzsa és Ablonczy Anna lesznek a kollégáim. Kovács Erzsébet Harsányi felhozta Gyöngyösről, a Mátra Művelődési Házban volt népművelő. Szabó András Rákospalotán volt a Kozák Téri Ifjúsági Házban, Zsuzsa az Állami Ifjúsági Bizottság titkárságán dolgozott előtte, amely intézményt szintén a már szóba hozott ifjúsági törvény teremtette meg, és akkoriban Csehák Judit miniszterelnök-helyetteshez volt betagolva. Ablonczy Anna pedig egy egészen fantasztikus lelke volt ennek a csapatnak, titkárnőnk volt, de annál sokkal több (ő ma például a Polcz Alaine hagyatéka gyönyörű gondozásáról is ismert). A szomszédunkban volt a Telkes József által vezetett osztály, amely szociális kérdésekkel, drogproblémával foglalkozott, ott voltak az ifjúsági információs és tanácsadó irodák, az első tudatos ifjúsági intézményfejlesztés volt ez Magyarországon, Ligetfalvi Gyurit kell még itt megemlíteni, és volt az Antalóczy Attila által vezetett ifjúságpolitikai vagy ifjúságkonceptcionális osztály. Valahogyan így nézett ki az ÁISH ifjúsági részlege.

Csak hogy alig egy év múlva Harsányi László kapott egy visszautasíthatatlan ajánlatot, otthagyt minket, amit mi nem jól éltünk meg, mert mi mindannyian azért mentünk oda, mert ő hívott oda bennünket. Összeválogatott, és ha már így összerakott bennünket, mi úgy éreztük, hogy nem hagyhat bennünket cserben. Elment, és akkor az osztály úgy döntött, hogy mi választjuk a következő vezetőt, és engem választottak, egy ellenszavazattal. Az ÁISH egyszer csak átalakult, egy kis kitérő után a Miniszterelnöki Hivatalba kerültünk át, ott az Ifjúságpolitikai Főosztályba olvasztottak egybe mindannyiunkat, Antalóczy Attila lett a

főosztályvezető, én a helyettese. Majd amikor ő elment, én lettem a főosztályvezető, tehát az Ifjúságpolitikai Titkárság vezetője voltam, talán 88 végétől.

Amikor mi az ÁISH-ban megkezdjük a kulturális osztály munkáját, akkor nyilvánvalóvá vált, hogy ezt a sokfelé utat nyitó, sokfelé elágazó dolgot valahogy koncepcionálni kell. Mi szabadidős koncepciónak neveztük, alapvetően államigazgatási dokumentumnak készült, mint egyfajta vezérfonal. Ahogy dolgoztunk rajta – és nagyon sokat dolgoztunk rajta –, úgy derült ki egyre inkább, hogy ha komolyan vesszük azt, hogy van Állami Ifjúsági és Sporthivatal, vagyis az első „ifjúságspecifikus” államigazgatási képződmény, akkor mi valójában annak a programján dolgozunk. Legalábbis annak az ifjúsági részén, a sporttal nem foglalkoztunk.

A programalkotás kifutása az volt, hogy a helyi közösségek lehetnek a megfogható sejtek, ha egy állami programban gondolkodunk. A 80-as évek végén a szabadidő, a szabadidő hasznos eltöltése, a szabadidő eltöltése, a szabadidő és a fiatalok problémakör manifesztálódott, és politikai érdeklődésre számot tartó dologgá vált. Láttuk a szabadidőnek a pezsgését és a kreativitását, azt, hogy itt vannak a kreatív energiái a fiataloknak, amiket a hivatalosnak mondott, ifjúságnak szánt csatornák már nem tudnak kezelni, azok túl merevek, túl rugalmatlanok, túl doktrinerek ehhez, és ráadásul egyre kevesebben vannak ezekben a terekben, hiszen olvad, oldódik, bomlik fel a rendszer. Már nem kötelező KISZ-tagnak lenni a '80-as évek végén, sőt ebből a nem-KISZ-tagságból semmiféle hátrány nem származik. Már az egyetemi felvételinél sem származik ebből hátrány. Csak a '60-as, '70-es években volt az divat, hogy a felvételi lapon feltüntették, hogy KISZ-tag vagy-e. Akkor is meg lehetett úszni, bárkinek üzenem, a maiaknak, hogy aki nagyon nem akart KISZ-tag lenni, nem kellett neki. A KISZ-tagok többsége meg nyuszi volt, hogy jó, hát, ha kötelező... Egyébként meg nem csinált semmit. A '80-as évek második felében már ez sincsen. Nyilvánvaló volt, hogy a KISZ nem tényező ebben a történetben a mi számunkra, hanem a helyi közösségek dolgait próbáltuk ebbe belevenni. És óhatatlanul felbukkant, hogy a közösségi életnek abszolút fontos része lenne a képzés. És így rajzolódott ki – jobb híján – a szabadidő fogalma, tulajdonképpen az ifjúsági munkának a területe. Rengeteg ösztönös, ráérzésszerű gondolat kavargott a levegőben, és volt egy politikai döntés. Az ÁISH létrehozatalával az állam a maga semlegességével belépett ebbe a történetbe. A semlegesség azt jelenti, hogy tudomásul veszi a lehetséges szereplők pluralitását, többszínűségét, szétterjedtségét, és ebben a plurálisabb térben keresi a feladatait. Kezdet kezdetétől fogva az egyik alapvető dilemmája az állami szerepnek az, hogyan tudja közfeladatként definiálni az ifjúsággal kapcsolatos tevékenységeket. Az állam ugyanis alapvetően közfeladatokat ellátó intézményrendszer. Természetesnek gondoljuk a köznevelésnek vagy a közegészségügynek a közfeladatként való definiáltságát, senki nem kérdőjelezi meg ma már, hogy miért közfeladat a közoktatás, vagy miért közfeladat az egészségügy. Az ifjúságügy közfeladatként való honosítása azonban új dolog volt, és a magyar állam szervezetrendszerébe való beillesztése nem is lett sikeres. Az elmúlt harminc esztendőnek ez az egyik konklúziója, hogy a beillesztés kísérlete nem sikerült. Ha sikeres lenne, akkor meggyökeresedhetett volna, és helyén lenne a magyar államigazgatási és közigazgatási rendszerben. De mind a mai napig nincs a helyén a közigazgatási rendszerben. Valójában éppen ellenkezőleg, mindig intézményes hiátusokkal, intézményes

deficitekkel küszködik, mert közfeladatként nem szilárd a meghatározása és ezért az elhelyezése az intézményrendszerben bizonytalan.

Ez a dilemma már megjelent az ÁISH-ban, annak megalakításakor. A KISZ megszűnik, kivonul, gyengül, az állam pedig belép. És amikor bekövetkezik a rendszerváltás, akkor elkezdi egy egészen más dimenzióban vagy mélységben foglalkozni az ifjúsági ügyekkel mint közfeladatokkal, hiszen rögtön kiderül az is, hogy kellene valamiféle törvényi alátámasztottság. A demokráciában az a bizonyos 1971. évi IV. törvény, amely még hatályban van, nem működőképes. És akkor milyen törvényes mandátumot adhatunk az intézményrendszernek? Van ennek a gondolkodásnak egy nagyon jó emlékezetű epizódja az új parlament megalakulását követően. Az új parlamenti struktúrában alakult egy ifjúsági bizottság is. A képviselők értelmét látták annak, hogy az új, szabadon választott parlamentnek legyen egy ilyen bizottsága. Mi elköveztük azt – ami szerintem nagy merészség volt abban az időben, és lehet, hogy utána már nem is lehetett volna, vagy nem lett volna szabad megcsinálni –, hogy meghívtuk a parlamenti képviselőket egy besenyőtelki találkozóra, hogy elmondjuk, mi hol tartunk ebben a gondolkodásban: mik a közfeladatok szerintünk, mit csinálunk egyáltalán, milyen irányokban tájékozódik ez az ifjúságpolitikai titkárság. Volt egy nagyon kellemes háromnapos együttlét parlamenti képviselőkkel, amit mi finanszíroztunk. Deutsch Tamás, az MSZP-s Jánosi György, az SZDSZ-es Bődöné Rózsa Edit. Volt kereszténydemokrata, kisgazda képviselő is velünk. Igyekeztünk minden parlamenti párttól legalább egy olyan embert meghívni, aki benne volt az ifjúsági bizottságban. Gondolkodtunk közösen, tudtunk is gondolkodni közösen. Született is erről valami nagyon zárt körben terjesztett dokumentum, konklúzió ezekről a dolgokról, és egyfajta forгатókönyv vázolódtott fel, és ennek lett az a része például, hogy bevezették a parlamenti vitanapot az ifjúságról, ami a következő ciklusban gyermek- és ifjúsági vitanappá bővült. A vitanap intézménye az első házszabállyal létrejött, de az, hogy a szabadon választott parlament az első vitanapot az ifjúságnak szentelte, élt ezzel a lehetőséggel, ez ennek a besenyőtelki találkozóknak volt talán az egyik eredménye, ha úgy tetszik. Az országgyűlési képviselők is gondolkodtak azon, hogy milyen teendők lennének itt. Egy nagyon érdekes vitanap volt, a parlamenti jegyzőkönyveket meg lehet nézni. És intézményesedett, az első ciklusban három alkalommal volt ilyen. Ehhez jelentést kellett készítenie a kormánynak, hiszen ennek ez volt az értelme. Ennek a mintája a német parlamenti gyakorlat volt. A kormány készít egy jelentést, ami a vitanap alapja. Ez egy monitorozási eljárást feltételez, ami önmagában is serkenti a tevékenységet, mert tudott, hogy meg fogják kérdezni, mit csináltál.

Izgalmas és érdekes időszak volt, a Miniszterelnöki Hivatalban kormánytisztviselőként végignézni a rendszerváltozást. Több kormányfő alatt is szolgáltam. Németh Miklóssal például eléggé közeli volt a kapcsolat, többször is beszélünk egymással. Meg ő számon is tartott minket abban a nagy hivatalban, tehát tudott rólunk, meg érdeklődött a munkáink iránt. És Antall Józseffel is volt valamiféle nexus, bár őt kevésbé érdekelte az, amit mi csinálunk. Őt az érdekelte, hogy konfliktusokat lehessen elsimogatni. A rendszerváltó időszakban nemcsak a taxis blokádnak rázogatta meg a rendszert, hanem diáktüntetések is. És a diáktüntetésekkel eléggé rosszul élték meg ezek az idősödő urak. Andrásfalvy Bertalan volt például a művelődési és közoktatási miniszter, és csúnya dolgokat kiabáltak róla a diákok az

utcán, és ő nagyon a lelkére vette ezt. És akkor egyszer hívatott a miniszterelnök, és mondta: Kéne a diákokkal beszélni. Megbízlak téged azzal, hogy te legyél a kormány delegációjának a szószólója, és beszélj a diákok képviselőivel, hogy mit akarnak, meg mit tudunk csinálni. És így kezdődött el egy eszmecsere a diákok képviselőivel. Ez egy nagyon korai diáktüntetés volt.

Az 1989. év három fontos törvénnyel kezdődött, tulajdonképpen a rendszerváltozás itt öltött „jogi testet”. Az I. törvény az Alkotmány módosításáról, a II. törvény az egyesülési jogról, a III. törvény a gyülekezési jogról, olyan jogszabályok ezek, amelyek átvezettek minket a jogállamba. Számunkra az egyesülési jogról szóló törvény izgalmas, hiszen történelmi tény, hogy az új törvény alapján bejegyzett első egyesületek ifjúsági és gyermekcélú egyesületek voltak. Sorra-rendre jöttek létre új formációk, illetve a régi formációk tagozódtak be egy alakuló új struktúrába. A szervezetek e sokasodása volt a MISZOT (Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa) megalakulásának is az alapja, amely az első olyan ernyőszervezet volt Magyarországon, amely összefogta ezt a sokszínű, sokérvű társaságot. Ott volt benne a Fidesz és a KISZ utódszervezetei (Demisz, BIT), az AGRYA és a Rákóczi Szövetség, a Cigány Fiatalok Szövetsége és Szakszervezeti Ifjúsági Szövetség, az Úttörőszövetség, az újr alapított Cserkészszövetség és a pártok ifjúsági szervezetei is, például az IDE, az SZDSZ ifjúsági szervezete, vagy az IKSZ, a kereszténydemokratáké. Egy pluralizálódó ifjúsági közéleti fórum, amelynek történéseit mi követtük, ott történt velük, részt vettünk eseményeiken a kormány képviselőiben, információs fórumokat szerveztünk és vitatkoztunk azon, hogy hogyan lehet elhelyezni az ifjúsági érdekképviseletek dolgait a kormányzati munkában. Kerestünk külföldi modelleket is arra, hogyan lehetne elkerülni azt, hogy valamiféle korporatív rendszer jöjjön létre, ahol a civil szervezetek több jogot gyakorolnak annál, mint amit a legitimációjuk megengedne. Erről az időszakról egyébként a tényanyagot az ifjúságpolitika.blog.hu-n közzétettem, akit részletesebben érdekel, ott utánanézhethet. Talán érdekes az is, hogy volt némi médiaérdeklődés is az ifjúsági közélet iránt, elég gyakran kérdeztek újságírók, tévé- vagy rádióstúdiókba hívtak minket. Az érdekképviseleti problematika azért is izgalmas, mert Stumpf István – akkor politológus kutató – volt a MISZOT elnöke, akinek az ifjúsági közletről szóló írásai is fontosak voltak, érdemi eszmecserét folytathattunk. Ott volt még Kéri László, vele Stumpf egy dolgozószobában ült a Politikatudományi Intézetben és írtak közösen dolgozatokat arról, hogy hol vannak és hogy vannak a fiatalok.

Itt jön be a képbe a modellkeresés okán Peter Lauritzen. A MISZOT szervezett egy konferenciát Noszvajon 1990 októberében. „U-rope” volt a címe, egy érdekes szójáték a rope (kötél) és a you [jú] szavakkal. Szóval, oda meghívták Petert is. Akkor találkoztunk személyesen először. Mi még nem voltunk az Európa Tanács tagjai, de már várható volt, hogy hamarosan azok leszünk. Az Európa Tanács nagyon is figyelte a kelet-európai történeteket, így jött el a konferenciára Peter. Talán Stumpfnek volt már valami nexusa arrafelé, erre már nem emlékszem. Magyarország akkoriban messze a többi blokkbeli ország előtt járt. A pluralizálódási folyamat Magyarországon már lejátszódott. Ha azt nézzük, hogy mi történt a cseheknél, a románokkal vagy az NDK-ban, akkor ott még a monolitikus, pártállami ifjúsági szervezetek domináltak, nálunk már itt volt ez a sokszínű ifjúsági tanács. Szóval az Európa Tanács képében megjelent Peter Lauritzen, az ifjúsági részvételről beszélt, és elmondta azt is,

hogy hogyan is van feléjük. A strasbourgi Európai Ifjúsági Központot 1971-ben hozták létre, a comanagementtel együtt. Ezt elég nehéz lefordítani, én összeműködő vagy együttműködő döntéshozatalnak mondanám. Azt jelenti, hogy az európai ifjúsági szervezetek képviselői közvetlenül részt vesznek az Európa Tanács ifjúsági ügyeire vonatkozó döntéshozatalban. Peter hozott egy csomó dokumentumot is, először találkozhattunk azzal a tudással, amely ott felhalmozódott.

Az, ahogyan Peter beszélt a részvételről, rögtön fel is vetett egy csomó terminológiai problémát, például a citizen vagy citoyen fogalmát, hiszen mi ezeket állampolgárnak fordítjuk, pedig nem azt jelentik. A polgár fogalma az angolszász vagy a francia terminológiában egészen mást jelent, mint minálunk. Aktív, felelős polgár, a közösség tagja. A németben is a Bürger és a Bürgerschaft mást jelent, mint a mi állampolgárunk, amely inkább azt sugallja, hogy az államnak vagyunk a polgárai. Míg a citizen inkább azt sugallja, hogy a közösségnek vagyunk a tagjai, és ezek a közösségek alkotják az államot, nemdebar? Peter elmondott egy csomó dolgot, hogy ők hogyan csinálják, rendet is tett egy kicsit a fejekben. Mi például állampolgári nevelésről beszélünk, pedig demokráciára nevelésről kellene szólnunk. Az egész ifjúsági munka szempontjából ez egy kulcskérdés, hiszen szerintem az ifjúsági munka egyik küldetése az, hogy a demokrácia minősége javuljon. Ez a noszvaji konferencia egy fontos ajtót nyitott ki nekünk és nekem személyesen is.

1990 novemberében csatlakoztunk az Európa Tanácshoz. Felvonták a magyar zászlót az Európa Tanács székháza előtt, az első kelet-európai ország voltunk, amelyik beléphetett. Egy kormánydelegáció volt Strasbourgban a miniszterelnök vezetésével, ennek én is tagja voltam. Megnéztem, hogy felhúzták a zászlónkat, aztán az ünnepélyes aktusról az Európai Ifjúsági Központba mentem, mert én voltam az első magyar, sőt az első kelet-európai köztisztviselő, aki beléptem abba a terembe, ahol az Ifjúsági Kormányközi Testülete ülésezett. Ott már várt engem egy névtábla. Beléptem az ajtón – az ünnepség miatt késtem, ezt ők tudták –, már ment az ülés, Peter Lauritzen felállt a helyéről, ő elnökölt éppen az ülésen, elem jött és odakísért a helyemre. Aztán három napig ott ültem. Minden túlzás nélkül mondhatom, hogy kaptam egy nagy ajándékot a sorsomtól, hogy ebben részes lehettem akkor. Számomra ekkor nyílt meg egy nagy tér, ahol különböző dolgokkal és nekem nagyon fontos emberekkel találkozhattam. Ez egy lehetőség volt, amely megnyitotta a szakmai tapasztalatoknak a beáramlását, és segített minket a beáramoltatásban is, mert igyekeztünk mindent megosztani másokkal is. No meg persze részt is vehettünk fontos döntések meghozatalában. Az egyik ilyen nekem első döntés az volt, amikor elhatároztuk, hogy megnyitunk egy második európai ifjúsági központot is, valahol Közép-Kelet-Európában, és ezzel az elvi döntéssel kezdődött el egy folyamat, amelynek a végén megnyitott a BEIK² a Zivatar utcában, 1995 decemberében.

Közben idehaza elkezdődött egy hosszúra nyúlt vita az úgynevezett ifjúsági vagyon megosztásáról, mely többé-kevésbé a nyilvánosság előtt zajlott. Ennek az volt a háttere, hogy miközben a KISZ megszűnt, illetve átalakult, illetve más szervezetekbe ment át, a fennállásának hosszú ideje alatt lényegében az államtól kapott vagyonáról nem mondott le,

² Budapesti Európai Ifjúsági Központ.

azt továbbra is birtokon belül használta. Az sem volt kizárható – ahogyan az egyes vagyontárgyak esetében meg is történt –, hogy valamilyen magánosítási eljárással el is tüntetheti azokat. Az újonnan alakult ifjúsági szervezetek, majd a MISZOT is napirenden tartotta ezt a kérdést, úgy gondolták, hogy ebből a vagyomból kellene őket is finanszírozni, és hogy semmi sem indokolja már, hogy a Demisz vagy a BIT, mint a KISZ utódszervezete továbbra is birtokolja az egykor az állam által juttatott vagyont. A Kormány–MISZOT találkozón is elhangzott ez a követelés, és ez volt lényegében az alapja annak, hogy a Demisz egy alapítvány javára lemondott vagyonának egy részéről. Ennek lett az eredménye a Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Alapítvány, NGYIK létrehozása 1990-ben, mondván, hogy így biztosítható a vagyon társadalmosítása. Ennek az alapítványnak a létrehozatala sem volt zökkenőmentes a hivatalon belül. Králikné Cser Erzsébet ifjúsági kormánybiztosként volt ennek a végrehajtásnak a gazdája. Ne felejtjük, hogy még Németh-kormány volt, a választásokra még csak készültünk, ezért is sürgető lett minden. Voltak olyan vélemények is, hogy talán meg kellene várni a választásokat ezzel az egészszel, hiszen néhány hónapon nem múlik a dolog, de a sürgetés erős volt a hivatalon belül. Nekem voltak ebből konfliktusaim a vezetőkkel.

El kell itt mondanom azt is, hogy miközben ez a NGYIK-történet zajlott, nekünk már volt egy támogatási rendszerünk, a közösségi letéti számlarendszer. Ez tulajdonképpen egy decentralizált támogatási rendszer volt, amelyben az általunk felkért helyi kuratóriumok döntöttek a pénzügyi támogatásokról a Központi Ifjúsági Alap pénzügyi kerete egy részének a terhére. Mondom még egyszer, hogy pezsgő, forrongó, átalakuló világban voltunk, sorra alakultak a helyi egyesületek és az is felmerült, hogy miért is ne lehetne egy egyesület például fenntartója egy kulturális, közösségi intézménynek? Mindezekre is figyelve gondoltuk azt, hogy a decentralizált támogatási rendszer hasznosabban szolgálja a helyi társadalmi folyamatokat. A helyi erőforrások felbecsülhetetlenek a fiatalok szempontjából, hiszen ők helyben kapcsolódhatnak a dolgokhoz. A korábbi rendszer egy feje tetejére állított piramis volt, amiben ott, ahol a legtöbb volt a forrás, csak igen kevesen döntöttek a támogatásokról, és ott, ahol a legtöbb volt az ember, a potenciális támogatásigénylő, ott meg egyáltalán nem voltak források. Ezt a piramist kellett volna a fejről a talpára állítani, és ez volt a közösségi letéti számla kísérlete. Ezt a műveletet kezdtük meg ezzel a pénzügyi konstrukcióval. Akkoriban mi alapítványt még nem hozhattunk létre, de azt megtehettük, hogy kirendeltük a forrásokat valamilyen megyei intézményhez, leginkább a megyei tanácsokhoz és megyei szintű kuratóriumok döntöttek a felhasználásról. Ez Kovács Erzsébet kezdeményezése volt, és ezzel is a helyi közösségek, egyesületek mellé állt, nagyon helyesen. 1990-re a rendszer már működött, a helyi döntéshozó tanácsok felálltak, működtették a rendszert. És nekem akkor és az ő munkájuk által világosodott meg a leginkább az, amit inkább csak elméleti értelemben tudhattam korábban, hogy Magyarország az egy területileg nagyon is tagolt, egymástól is nagyon különböző tájakat, tájegységeket összefogó ország, elképesztő területi különbségekkel, és ezekből a tapasztalatokból az is teljesen világos volt, hogy nem szabad fenntartani egy központi támogatási rendszert, amely óhatatlanul nagyon távol van a tényleges folyamatoktól. De aztán a két-három évig működő rendszer nem tudott fennmaradni, hiszen mindig is kényelmesebb volt a hivatalnak, ha közvetlenül ő tarthatta kézben a támogatási döntéseket.

A rendszerváltó választások után a Miniszterelnöki Hivatalban maradtunk, és az Ifjúságpolitikai Titkárság politikai felügyeletét a kisgazdák kapták meg. Kiss Gyula tárca nélküli miniszternél volt ez, más ügyek mellett. Volt neki egy államtitkára, Bárdos Balázs nevű úr, aki elég gyanakodva figyelt minket, és egy kicsit idegenül mozgott ebben a hivatali környezetben, még inkább az ifjúsági ügyekben. Nem igazán egyeztünk, no. Neki csípte a szemét az egész közösségi számlarendszer, például neki is az volt a baja, hogy nem ő döntött a felhasználásokról, ráadásul az egész döntéshozatali logika miatt a rendszer működésébe beleszólni sem igazán tudott. Summa summarum az történt, hogy én valahol vidéken voltam, amikor rám telefonáltak, hogy ne menjek haza, hanem menjek be a hivatalba, mert Kodela helyettes államtitkár úr akar velem még beszélni. Mivel ez már benne volt a levegőben, mindjárt tudtam is, hogy miért. Gondoltam, hogy az én pályafutásom itt a Miniszterelnöki Hivatalban befejeződik. Így is történt, mondta is Kodela úr, hogy érdemeim elismerése mellett felmentenek. Valamikor 1991 végén történt mindez. Volt egy kis sajtója a dolognak, és anekdotikus része a történetnek az, hogy végül Bárdos Balázs megköszönte, hogy – úgymond – semmi rosszat nem mondtam róla az újságíróknak. Miért is tettem volna? Szakmai nézetek különbségeit nem lehet a sajtóban intonálni.

Strasbourg, 2018. szeptember – Budapest, 2019. április

Az interjú második része folyóiratunk következő számában jelenik meg.

Kulcsszavak: KISZ, Állami Ifjúsági és Sporthivatal, ifjúságpolitikai koncepció, szabadidő, Európa Tanács, Peter Lauritzen, közösségi letéti számla, Ifjúságpolitikai Titkárság